

Ý NGHĨA LỊCH SỬ CUỘC ĐẤU TRANH CỦA CÁC CHIẾN SĨ CÁCH MẠNG TRONG CÁC NHÀ TÙ, TRẠI GIAM CỦA ĐỊCH Ở MIỀN NAM THỜI KỲ CHỐNG MỸ, CỨU NƯỚC

PGS, TS NGUYỄN MẠNH HÀ

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

1. Ý nghĩa của cuộc đấu tranh trong tù

Một là, cuộc đấu tranh của tù binh, tù chính trị trong các nhà tù, trại giam của địch ở miền Nam thời kỳ kháng chiến chống Mỹ, cứu nước (1954-1975) có một vị trí đặc biệt trong cuộc đấu tranh chung của quân và dân miền Nam chống đế quốc Mỹ xâm lược và tay sai. Đây là một mặt trận chiến đấu đặc biệt, diễn ra trong hoàn cảnh đặc biệt, với niềm tin và ý chí đặc biệt và giành được những thắng lợi đặc biệt, khi người tù không có vũ khí, chỉ bằng lòng yêu nước, niềm tin với Đảng, với sự nghiệp chính nghĩa của dân tộc; tinh thần dũng cảm đấu tranh, đã góp phần to lớn vào thắng lợi chung.

Hai là, công tác xây dựng Đảng và lãnh đạo đấu tranh trong nhà tù, trại giam của địch chứng tỏ vai trò, uy tín và sức sống mãnh liệt của tổ chức đảng. Trên mặt trận đấu tranh hoàn toàn không cân sức, người tù vẫn đặt niềm tin vào tổ chức đảng, tập hợp, đoàn kết và lãnh đạo người tù tham gia đấu tranh. Tổ chức đảng trong tù thực sự trở thành chỗ dựa cho người tù về mặt tinh thần, giúp nâng đỡ, hỗ trợ người tù trong cuộc sống hàng ngày; trong đấu tranh với kẻ thù để bảo vệ khí tiết, lý tưởng, bảo vệ quyền sống. Những cuộc họp kiểm điểm, tự kiểm điểm của các chiến sĩ cách mạng, của nội bộ người tù diễn ra thường xuyên, nhiều lúc quyết liệt, gay gắt đã thể hiện rõ tinh thần sống còn của cuộc đấu tranh trong tù dưới sự lãnh đạo của các tổ chức đảng.

Ba là, tổ chức đảng trong nhà tù, trại giam là nơi người tù thể hiện rõ nét lòng yêu nước, ý thức trách nhiệm của người cán bộ, đảng viên, cán bộ, tinh thần đoàn kết, giúp đỡ lẫn nhau, lòng dũng cảm, ý chí kiên cường trong đấu tranh với kẻ thù trong hoàn cảnh bị giam giữ, tra tấn, khủng bố hết sức khốc liệt. Đây cũng là “trường học” giúp cán bộ, đảng viên rèn luyện ý chí, trưởng thành về nhận thức, trình độ học vấn và khả năng tập hợp, lãnh đạo quần chúng.

Bốn là, đây là một hình thức tổ chức đặc biệt của công tác xây dựng Đảng, chứng tỏ sự đa dạng, phong phú của các hình thức tổ chức của Đảng trong những hoàn cảnh cụ thể, kể cả hoàn cảnh khắc nghiệt nhất là chốn lao tù, góp phần bảo vệ Đảng, bảo vệ tổ chức, cá nhân cán bộ, đảng viên nói riêng và người tù nói chung.

Năm là, cuộc đấu tranh của người tù dưới sự lãnh đạo của tổ chức đảng đã khiến kẻ thù phải nể phục và khiếp đảm. Sự lãnh đạo của các tổ chức đảng có một chỗ dựa vững chắc là tinh chính nghĩa của cuộc chiến đấu chống xâm lược, chống lại sự áp bức trong bất cứ hoàn cảnh nào. Đây là tấm gương điển hình về phẩm chất cách mạng, ý chí dũng cảm, kiên cường của người cộng sản, góp phần cổ vũ, động viên trực tiếp những đảng viên, người tù còn có thái độ do dự, chần chừ, buông xuôi, thậm chí có tư tưởng đầu hàng, tham gia vào cuộc đấu tranh. Những cuộc đấu tranh đổ máu này có tác dụng lớn

và rất sinh động trong giáo dục truyền thống lịch sử, cách mạng cho các thế hệ người Việt Nam yêu nước, nhất là thế hệ trẻ.

Sáu là, cuộc đấu tranh của những người tù trong nhà tù, trại giam của địch góp phần ngăn chặn và làm thất bại âm mưu và hành động giam cầm, khủng bố, đàn áp, tra tấn dã man, tàn bạo của kẻ thù, hòng đẩy ai, hủy diệt tinh thần và thể xác của người tù; bảo vệ sinh mạng chính trị và cuộc sống của người tù. Đồng thời, cuộc đấu tranh này góp phần phơi bày tính chất phi nghĩa của đế quốc Mỹ và chế độ Việt Nam Cộng hòa rắp tâm dùng vũ lực để cưỡng bức, khuất phục người tù chấp nhận các điều kiện do chúng đặt ra. Cũng chính cuộc đấu tranh trong tù là điều kiện, cơ sở thúc đẩy sự ra đời và hoạt động của các tổ chức đảng.

Bảy là, việc xây dựng các tổ chức đảng và hoạt động lãnh đạo đấu tranh trong các nhà tù đã để lại những bài học vô giá, có giá trị trong việc tổ chức đảng, góp phần vào đường lòng yêu nước, tinh thần, ý chí đấu

tranh mãnh liệt, khát vọng độc lập, tự do, thống nhất đất nước; khẳng định và làm ngời sáng thêm khí tiết của người cộng sản trong bất cứ hoàn cảnh nào, ở bất cứ nơi nào.

Trong các cuộc đấu tranh của các chiến sĩ cách mạng tại các nhà tù, trại giam của địch ở Miền Nam thời kỳ kháng chiến chống Mỹ cứu nước, bên cạnh thành công còn một số hạn chế: Trong công tác xây dựng Đảng do địch bị giam giữ, kìm kẹp đàn áp khốc liệt nên hệ thống tổ chức Đảng có nơi, có lúc chưa được chặt chẽ từ trên Đảng ủy xuống dưới, các chi bộ, tổ chức Đảng và các tổ chức Đảng trong các nhà tù và trại giam gần như không nhận được sự chỉ

đạo từ bên ngoài nên tổ chức tư pháp tự chịu trách nhiệm; Do tổ chức Đảng trong lao tù ra đời trong hoàn cảnh hết sức khó khăn, trên cơ sở tự nguyện và chủ động xây dựng nên có lúc tổ chức Đảng không mở rộng được phạm vi hoạt động; Việc tổ chức sinh hoạt trao đổi không theo định kỳ và rất hạn chế; Trong lãnh đạo đấu tranh có lúc để ra mục tiêu đấu tranh còn cao, chưa phù hợp với tình hình cụ thể, chưa có kế hoạch chuẩn bị chi tiết chưa dự kiến được hết các phương án đối phó khi kẻ thù đàn

áp, khủng bố nên lực lượng bị tổn thất; Việc móc nối, liên hệ, phối hợp với lãnh đạo, đấu tranh giữa các nhà tù, trại giam hoặc ngay trong một trại giam cũng bị hạn chế do bị địch giam giữ, cách ly đàn áp.

2. Nguyên nhân thành công và hạn chế của các cuộc đấu tranh trong tù

- Công tác xây dựng Đảng và lãnh đạo đấu tranh trong các nhà tù, trại giam đạt được thành công do nhiều nguyên nhân, trong đó chủ yếu là các

nguyên nhân sau:

Thứ nhất, công tác xây dựng Đảng và lãnh đạo đấu tranh trong các nhà tù, trại giam được đông đảo người tù hưởng ứng, tham gia do bản thân mỗi người tù ý thức được sự cần thiết phải có tổ chức đảng lãnh đạo, đoàn kết người tù thành một sức mạnh tập thể để đấu tranh với kẻ thù. Vì thế, tổ chức đảng mới có thể được xây dựng và được bảo vệ, tồn tại trong hoàn cảnh vô cùng gian khó chốn lao tù; các hình thức đấu tranh mới có được sự phong phú, đa dạng, thiết thực và hiệu quả.

Thứ hai, các tổ chức đảng được tổ chức bí mật, chặt chẽ ở khắp các phòng giam, khu giam,

Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, đã có hàng trăm nghìn cán bộ chiến sĩ, người dân yêu nước ở miền Nam bị kẻ thù bắt bớ, giam cầm, nhưng tổ chức Đảng vẫn được xây dựng bí mật trong các nhà tù, trại giam để lãnh đạo cuộc đấu tranh, thể hiện rõ sức sống mãnh liệt của tinh thần yêu nước và niềm tin sắt đá vào thắng lợi cuối cùng của Đảng, của dân tộc.

trại giam, lại có sự linh hoạt, chủ động, sáng tạo, không rập khuôn, không nặng về hình thức, lấy hiệu quả thực tế trong đấu tranh làm thước đo. Tổ chức đảng trở thành chỗ dựa đáng tin cậy của người tù trong tất cả các mặt sinh hoạt, lao động, học tập, đấu tranh trong những năm tháng ở trong ngục tù của kẻ thù nên được đa số người tù tham gia, ủng hộ và bảo vệ.

Thứ ba, do hình thức tổ chức và lãnh đạo đấu tranh rất phong phú, không hoàn toàn chỉ do ban lãnh đạo các tổ chức đảng tự nghĩ ra mà đây là kết quả sự trao đổi, bàn bạc kỹ lưỡng, cụ thể và sáng tạo của tù nhân, căn cứ vào tình hình thực tế trong nhà tù, trại giam, tình hình giam giữ, khủng bố của địch, tình hình tinh thần, sức khỏe của người tù. Do có sự tham gia bàn bạc có tính tập thể như vậy nên khi tổ chức đảng phát động đấu tranh, người tù hưởng ứng rất đông đảo và hỗ trợ cho các tổ chức đảng định ra kế hoạch và phương án đấu tranh phù hợp, hiệu quả.

Thứ tư, mặc dù gần như không nhận được sự lãnh đạo chỉ đạo của tổ chức đảng ở bên ngoài, nhưng mỗi thông tin liên lạc và tin tức ít ỏi từ bên ngoài truyền vào vẫn thực sự rất cần thiết và quý báu, trở thành nguồn động viên, khích lệ rất lớn đối với tổ chức đảng và người tù, đồng thời là cơ sở để tổ chức đảng định ra nội dung, hình thức, mức độ đấu tranh phù hợp, nhất là trong giai đoạn cuối cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, khi Hiệp định Pari được ký kết.

- Những hạn chế của các cuộc đấu tranh có những nguyên nhân khách quan, chủ quan, trong đó có những nguyên nhân cơ bản sau:

Thứ nhất, do kẻ thù thực hiện chính sách giam cầm, tra tấn, tàn bạo có hệ thống nhằm tiêu diệt tinh thần và thể xác của người tù nên việc xây dựng tổ chức Đảng và lãnh đạo đấu tranh gặp rất nhiều khó khăn. Các tổ chức và cá nhân người tù bị tổn thất khá lớn. Nhiều tổ chức đảng, Đoàn thanh niên trong tù bị

theo dõi, khủng bố, phá vỡ; nhiều đồng chí tham gia cấp ủy bị đày ải, biệt giam, tra tấn, thủ tiêu.

Thứ hai, do một số người tù cầu an, thiếu tinh thần trách nhiệm, buông xuôi, thậm chí đầu hàng, phản bội lại sự nghiệp cách mạng, cam tâm làm tay sai, làm trật tự, mật báo, chỉ điểm cho địch về các thông tin của tổ chức đảng và cán bộ, đảng viên tích cực đấu tranh và tham gia cấp ủy, nên đã gây khó khăn, ảnh hưởng không nhỏ đến tinh thần, tâm lý và thái độ tham gia đấu tranh của tù nhân nói chung.

Thứ ba, do các đồng chí tham gia xây dựng tổ chức đảng và lãnh đạo đấu tranh chưa từng có kinh nghiệm tổ chức cơ sở đảng và lãnh đạo đấu tranh trong lao tù của địch, lại do phần đông là không quen biết nhau từ trước ở bên ngoài nên lúc đầu công tác vận động người tù tham gia tổ chức đảng và tham gia các cuộc đấu tranh gặp nhiều khó khăn. Đó là chưa kể đến việc nhiều khi các đồng chí lãnh đạo các tổ chức đảng không lường định hết âm mưu, thủ đoạn thâm độc và hành động đàn áp vô cùng tàn bạo của kẻ thù đối với tù nhân, nhất là khi người tù sử dụng các hình thức đấu tranh nửa hợp pháp và bất hợp pháp, nên bị động lúng túng trong việc đề ra chủ trương đối phó kịp thời.

Như vậy, công tác xây dựng tổ chức đảng và lãnh đạo đấu tranh trong nhà tù, trại giam của địch là một công tác rất quan trọng, có ý nghĩa đặc biệt. Trong hoàn cảnh khắc nghiệt đó, tổ chức đảng và những người tù đấu tranh bằng mọi biện pháp, hình thức để giữ vững phẩm chất, khí tiết người cộng sản, làm cho kẻ thù tuy có trong tay lực lượng đông đảo, hệ thống nhà tù, trại giam dày đặc kiên cố, thủ đoạn đàn áp, khủng bố nham hiểm, tàn bạo, nhưng không khuất phục được người tù. Cuộc đấu tranh của tù chính trị, tù binh dưới sự lãnh đạo của tổ chức đảng đã góp phần vào thắng lợi chung và khẳng định sức sống mãnh liệt, sáng tạo của Đảng trong những hoàn cảnh khó khăn nhất.